

- Uforsvarlig lange vakter

2004-10-22 - **Leger er ikke overmennesker og bør ikke operere eller utføre annen pasientbehandling etter 18 timer uten særlig søvn. Det er på tide vi tar alvorlig at uforsvarlig lange vakter kan føre til feilbehandling, sier overlege Gert Tolleson ved Nevrokirurgisk avdeling på Rikshospitalet.**

På kirurgisk høstmøte i Oslo denne uken legger nevrokirurg Gert Tolleson, overlege ved Rikshospitalet, frem resultatene fra litteraturgjennomgang av søvnmangel og konsekvensene for kirurgers arbeid.

Opphav:

Dagens Medisin 18/04

Ikke overmennesker

Nevrokirurgen mener det er et tankekors at flygelederne må ta pauser etter to timer for ikke å miste fokus, mens en nevrokirurg kan risikere å måtte operere en kritisk skadd pasient etter kanskje halvannet døgn uten særlig søvn. - Mange leger vil for enhver pris ikke innrømme at de er uforsvarlig trette på vakt. Det er ingen grunn til å tro at leger er overmennesker. Vi klarer tøffe vakter og bare få timer med søvn i sjeldne unntakstilfeller, men jeg er veldig engstelig for hva gjentatte lange vakter med lite søvn over tid gjør med utførelsen av arbeidet vårt og vår egen helse, sier Tolleson.

To-tre timers søvn

Han legger til at enkelte leger har 24 dagers vakter opptil tre ganger i uken. - Ambisiøse kir-urger sier ikke nei til ekstra vakter. Jeg vet det har skjedd at legekolleger i beste fall har sovet 2-3 timer i løpet av 48 timer. Først har de hatt 24 timers vakt, og så går de direkte i ny vakt. Vitenskapelige studier viser at evnen til å utføre kirurgiske inngrep klart avtar allerede etter 17 timers kontinuerlig arbeid. Har man ikke sovet på 24 timer, tilsvarer dette samme reaksjonsevne og dømmekraft som ved én promille alkohol i blodet. Dette er vist i eksperimentelle forsøk med laparoskopisk kirurgi, forteller Tolleson.

Fra 24 til 18

- Hva foreslår du bør endres ved vaktordningen? - Jeg ønsker at vi fjerner 24-timersvakten og i stedet får maksimal vaktlengde på 18 timer, etterfulgt av 11 timers hvile. Det siste er i tråd med det EU anbefaler. Legeforeningen anbefaler en arbeidsuke på maksimalt 60 timer - noe jeg synes er rimelig - men i virkeligheten er det ikke uvanlig for høyintensive spesialiteter med arbeidsuker på over 100 timer. Tolleson peker på at såkalte «tøffe» spesialiteter, som kirurgi og anestesi, rendyrker et miljø med personer som tåler søvnmangel i større grad enn gjennomsnittsmennesket. - Det er ille hvis slike uutalte krav skal ekskludere ellers dyktige leger til å velge en av disse spesialitetene, mener Tolleson.

Legenes helse

Lange vakter handler ifølge Tolleson ikke bare om forsvarlighet i forhold til pasientene, men like mye at kirurgene bruker lengre tid på operasjoner og utsetter seg selv for helsefare. - En ting er at vi kan risikere å ta feilbeslutninger fordi vi er psykisk labile og har svekket dømmekraft etter søvnmangel. En annen ting er langtidseffektene på vår egen psykiske og fysiske helse og vårt sosiale liv.

Ingen god følelse

Tolleson er klar på at det sjelden er populært å konfrontere en sjef med at man er for trett til å ta en vakt. - Hvor lang er din lengste vakt? - Jeg kan ha 24-timersvakt og påfølgende ti timers dagarbeid fra klokken 0700 til klokken 1700 dagen etter. Jeg har imidlertid muligheten til å si at jeg vil unngå operasjon dagen etter en 24-timersvakt, og jeg kan ringe en tertiærsvakt i løpet av 24-timersvakten min. - Har du selv vært uforsvarlig trett? - Jeg har nok opplevd ved ekstrem søvnmangel å ha brukt opptil 25-50 prosent lengre tid på operasjoner og at den samme jobben har vært mye mer slitsom enn når jeg er uthvilt. Det er ingen god følelse, fastslår Gert Tolleson.

Vil se på forsvarligheten

Lars Vasli, leder av Norsk kirurgisk forening, ønsker å ta tak i kvaliteten og forsvarligheten ved lange vakter, men har ikke fått signaler om at vaktene er uforsvarlige.

Leder Lars Vasli i Norsk kirurgisk forening ønsker debatten om kirurgenes arbeidstid velkommen. - Vi ønsker å ta tak i kvaliteten og forsvarligheten i arbeidet. Det er ikke tvil om at belastningen på 24-timers vakter kan være stor, men vi har ikke tidligere fått signaler om at de er uforsvarlige, sier Vasli.

Kontinuitet

Han vil ikke uten videre godta sammenlikningen med bussjåfører eller flygeledere som må av vakt etter åtte timer. - De kan overlate stafettspinnen til en ny og opplagt sjåfør som setter seg inn og gjør den samme jobben. For kirurgene er det annerledes. Det å observere en pasient over tid, kan ikke erstattes med journaler eller overleveringsmøter. De lange vaktene gir en kontinuitet som også har betydning for kvaliteten av pasientbehandlingen. Jeg tror at mange overlappinger faktisk kan forringe kvaliteten på arbeidet vårt. Det å ha ansvar for pasienten over tid, er en viktig faktor for å fremme den beste kvaliteten. Løsningen på problemstillingen kan derfor bli at det er flere leger på vakt, slik at det blir mulig å få inn mer tid til hvile for kirurgen, kommenterer Vasli.

Avdelingens ansvar

President Hans Kristian Bakke i Den norske lægeforening (Dnlf) understreker at det er den enkelte sykehusavdelings ansvar å finne frem til forsvarlige vaktordninger innenfor de rammene som er forhandlet frem. - Vi må differensiere ut fra spesialitet, fordi det er store variasjoner innen de enkelte fagområdene. Mens for eksempel kirurger og anestesileger ofte har tøffe vakter, har leger i andre spesialiteter langt roligere vakter som gir muligheten for flere timers søvn. Det er også viktig - og vanskelig - å finne en balansegang som ivaretar hensynet til kontinuitet i pasientbehandlingen uten at arbeidsøktene blir uforsvarlig lange, sier Bakke.

Strekker seg for langt

- Hvilket råd har du til leger som frykter at de er for trette til å gå på vakt? - Legene er lovpålagt å si fra hvis de føler seg uskikket til å arbeide. Jeg tror ikke legene synes det er vanskelig å vite når man virkelig er trett, men i praksis kan det nok iblant være vanskelig å si fra. Noen strekker seg langt - i blant for langt - av hensyn til både pasienter og arbeidsgiver. Opplever legene ikke å bli hørt av arbeidsgiver, bør tillitsvalgte orienteres, eventuelt bør legene kontakte tilsynsmyndighetene, sier Bakke, som understreker at Legeforeningen er opptatt av problemstillingen med lange vakter.

Hjem etter vakt

Avdelingsdirektør Hans Petter Aarseth i Sosial- og helsedirektoratet, og tidligere president i Legeforeningen, støtter Gert Tolleson i at vaktene er for lange: - Generelt er nok 24-timersvakten for lang, men jeg har ingen klar formening om hvor lang den ideelle vakten bør være. Det bør imidlertid være en selvfølge at leger har muligheten til å gå hjem etter en vakt, sier Aarseth.

Machokulturen viker?

- Vil Sosial- og helsedirektoratet ta initiativ til endringer i vaktssystemet? - Dette er ikke vårt bord. Her er det arbeidsgiverne på sykehusene og ledere i de regionale helseforetakene som er ansvarlige for at det praktiseres forsvarlige vaktordninger, sier Hans Petter Aarseth. - Er det uhørt for leger å innrømme at de er for trette til å være på jobb? - Mitt inntrykk er at den såkalte machokulturen er på vikende front. Det finnes fremdeles slike holdninger, og kanskje mer uttrykt i enkelte fag som kirurgien, men jeg tror det er blitt bedre, svarer Hans Petter Aarseth.

Lisbeth Nilsen

Dagens Medisin

Postboks 6970 St. Olavs Plass
0130 OSLO

redaksjonen@dagensmedisin.no

Telefon:24 14 68 70

[Kontaktinformasjon](#)

© Dagens Medisin

Alt innhold på www.dagensmedisin.no er opphavsrettslig beskyttet.

Ansvarlig redaktør/administrerende direktør: [Lottelise](#)

[Følge](#)